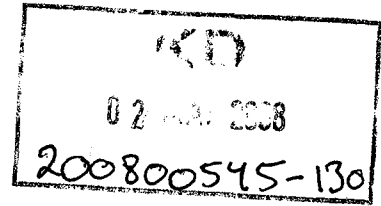




DET NORSKE VIDENSKAPS-AKADEMI
THE NORWEGIAN ACADEMY OF SCIENCE AND LETTERS



Kunnskapsdepartementet
Postboks 8119 Dep
0032 Oslo

mandag, 28. april 2008

Stjernø-utvalget NOU 2008: 3 "Sett under ett"

Vedlagt følger høringsuttalelsen fra Det Norske Videnskaps-Akademi om NOU 2008: 3 "Sett under ett".


Det Norske Videnskaps-Akademi satte ned et eget utvalg som skulle komme med forslag til styret om en høringsuttalelse. Utvalget besto av følgende medlemmer av Akademiet:

Tore Schweder, UiO (leder), Ingvild Gilhus, UiB, Jon Helleenes, UiT og Odd Faltinsen, NTNU.

Styret i Det Norske Videnskaps-Akademi har behandlet forslaget og slutter seg til vedlagte høringsuttalelse.

Vennlig hilsen


Reidun Sirevåg
Generalsekretær


Øyvind Sørensen
Daglig leder

Høringsuttalelse fra Det Norske Vitenskaps-Akademi om Sett under ett, NOU 2008:3,

Det Norske Videnskaps-Akademi har følgende kommentarer til innstillingen:

De statlige høyskolene virker ikke helt som ønskelig. Dette er godt utredet av utvalget. For å rette opp denne situasjonen foreslår utvalget at all høyere utdanning organiseres i 8-10 universiteter, hver enkelt med flere læresteder. Det er ikke problemer i forskningen eller ved de etablerte universitetenes utdanning som leder fram til forslaget. Det problematiske er derimot å finne i høyskolene, blant annet i strevet for å bli universitet. Ordningen med automatisk "opptrykk" til universitet har skapt en uheldig dynamikk i høyskolene. En følge er nye doktorgradsstudier med minimal faglig standard og omfang, og mest innen pedagogikk og samfunnsfag som neppe er der det er størst behov for rekruttering til forskning. I tillegg kan høyskolenes profesjonsutdanninger bli svekket. Dette er Akademiet enig i.

Vitenskapsakademiet vil advare mot utvalgets forslag om å bruke de etablerte universitetene til å løse problemene i den statlige høyskolesektoren, særlig fordi det vil kunne skade forskningen i Norge. Isteden vil Akademiet foreslå at høyskolenes problemer løses gjennom sterkere statlig styring, gjerne langs de linjene som er trukket opp i det utvalget kaller prosess- og differensieringsmodellen.

Vitenskapsakademiet er opptatt av forskningens kår i Norge, og av at ny viten får fotfeste og virkning i det norske samfunn. Dette er også viktig for utvalget, men det er utdanningen og utviklingen ved de statlige høyskolene og ikke forskningen som er hovedsaken for utvalget. Dette er i henhold til mandatet. Våre kommentarer avgrenser seg til det som på kort og lang sikt har med sektorens forskning å gjøre. Stikkordene for vår uttalelse er sterke forskningsmiljøer; tid til forskning; tilstrekkelige ressurser; og god og balansert rekruttering og god forskerutdanning.

Sterke forskningsmiljøer

De statlige høyskolene bidrar lite til forskning i Norge. Den vitenskapelige produktiviteten er også vesentlig høyere ved universitetene, faktisk tre ganger høyere regnet etter antall publikasjonspoeng pr. førstestilling/postdoktor i 2007 (Forskerforum 4, 2008). Dette skyldes at produktive forskerne søker seg til de etablerte universitetene og de sterke miljøene, og det er de sterke miljøene som trekker til seg forskningsmidler. Utvalgets primære forslag vil svekke de sterke forskningsmiljøene. Landsdelsuniversiteter vil nemlig lett føre til at det blir flere stillinger for forskere på mindre læresteder, og dermed færre i de sentrale miljøene. Utvalget ønsker større forskningsmessig konsentrasjon, men Akademiet frykter at det tvert om blir en fortykning. Det vil jo da være de oppnevnte styrene som vil bestemme, og distriktshensyn vil spille inn både ved oppnevning og i styrearbeidet. Utvalgets primærforslag vil åpne for mer regional politisering. Forslaget vil ikke føre til at sektorens forskning blir styrt etter utvalgets motto "sett under ett", i alle fall ikke i et nasjonalt perspektiv!

Tid til forskning

Ny viten av betydning er vanskelig å skape. Den skal belegges og begrunnes og usikkerhet skal karakteriseres. Forskere må derfor få god sammenhengende tid til forskningen, og de må ikke bli for mye distraheret av andre oppgaver. De gode forskerne er travle – med sin forskning, med å følge med i sitt fag, med undervisning, veiledning og formidling, og med administrativt arbeid. Undervisning, veiledning og faglig lederskap av gruppe, institutt og på

høyere nivå behøver ikke stå i motsetning til forskningen – når det er en rimelig balanse, og når det er mulig å få tilstrekkelig sammenhengende tid til forskningen. Vi har nettopp vært gjennom kvalitetsreformen. Den har ført til store endringer i instituttstruktur og arbeidsmåte. Akademiet fraråder at universitetene blir pålagt en ny gjennomgripende institusjonell endring så tett etter Kvalitetsreformen, slik utvalget foreslår. Dette vil gå ut over forskningen. De foreslåtte mer komplekse universitetene blir tyngre å styre og vil sysselsette forskere i flere råd og utvalg. De ledende forskningsmiljøene vil også måtte bruke mer tid på styring og kontroll av de mer perifere gruppene og enkeltforskerne.

Ressurser

Akademiet håper utvalget får rett i at offentlig finansiert forskning etter hvert blir støttet med 1% av BNP. Dette vil gi forskningen det ressursgrunlaget den trenger, om ressursene brukes godt. Akademiet frykter imidlertid at utvalgets forslag vil føre til mer byråkrati, og at ressurser som ellers ville gått til forskning blir brukt til samordning, styring og kontroll. Utvalget mener at det årlig trengs 300-400 millioner over 4-5 år til strukturtiltak, men regner ellers ikke med økte styringskostnader. Om de foreslåtte midlene til strukturomlegging vil være tilstrekkelig kan vi ikke vurdere, men vi vil hevde at de foreslåtte hybriduniversitetene blir tunge å administrere. Dette er ikke utredet, men det er grunn til å tro at det vil påløpe økte permanente og store utgifter til å styre landsdelsuniversitetene.

Rekruttering og forskerutdanning

I matematiske fag og i flere realfag er rekrutteringen svak, både i omfang og kvalitet. Dette er et hovedproblem for norsk forskning, og faktisk også for høyere utdanning og næringsliv, ikke minst på lengre sikt. Dette er berørt i utredningen, men ikke lagt vekt på. Akademiet tror ikke at dette problemet blir mindre ved pålagt omorganisering av høyere utdanning til 8-10 universiteter med flere læresteder. Tvert om. Utvalget mener at forskerutdanningen bør skje i forskerskoler. Hva som ligger i dette er mindre klart, annet enn at det er forskerutdanning i sterke vitenskapelige miljøer. Akademiet støtter at det årlig bevilges ytterligere 300 millioner kroner til forskerutdanningen, men ser ikke behovet for en strammere organisering etter ett regelverk for forskerskoler. Flaskehalsen er det begrensede antallet virkelig gode forskningsmiljøer, ikke manglende organisering. Det kan imidlertid herske liten tvil om at forskerutdanningen ved de etablerte universitetene er blitt mye bedre de siste årene, og at den nå mange steder holder god internasjonal kvalitet.

Oppsummering

Akademiet er enig i at det er mer usikkerhet knyttet til primærforslaget enn til prosess- og differensieringsmodellen. I stedet for å pålegge en gjennomgripende omorganisering av universiteter og høyskoler, slik det er foreslått, ønsker Akademiet at institusjonene frivillig får velge samarbeidsforhold og eventuelt sammenslåinger. Gjennom økte forutsigbare basisbevilgninger og mindre finansiering etter publikasjonspoeng og vektallsproduksjon, og ved mer bruk av strategiske bevilgninger, burde problemene i høyskolesektoren kunne unngås, særlig om ordningen med automatisk ”opptrykk” fra høyskole til universitet avsluttes. Denne ordningen bør avsluttes fortest mulig, ikke minst av hensyn til forskningen. Statlige myndigheter bør også i større grad styre høyskolene hva gjelder opptaksrammer og studietilbud, muligens gjennom ett nytt direktorat for forskning og høyere utdanning. Dette vil være mer effektivt enn å overlate oppgaven til oppnevnte styrer for regionsuniversitetene, noe som neppe vil føre til den konsentrasjon og spesialisering som trengs i sektoren. Det Norske Videnskaps-Akademi mener prosess- og differensieringsmodellen vil være bedre for forskningen, og er også av andre grunner klart å foretrekke framfor utvalgets primærforslag.